

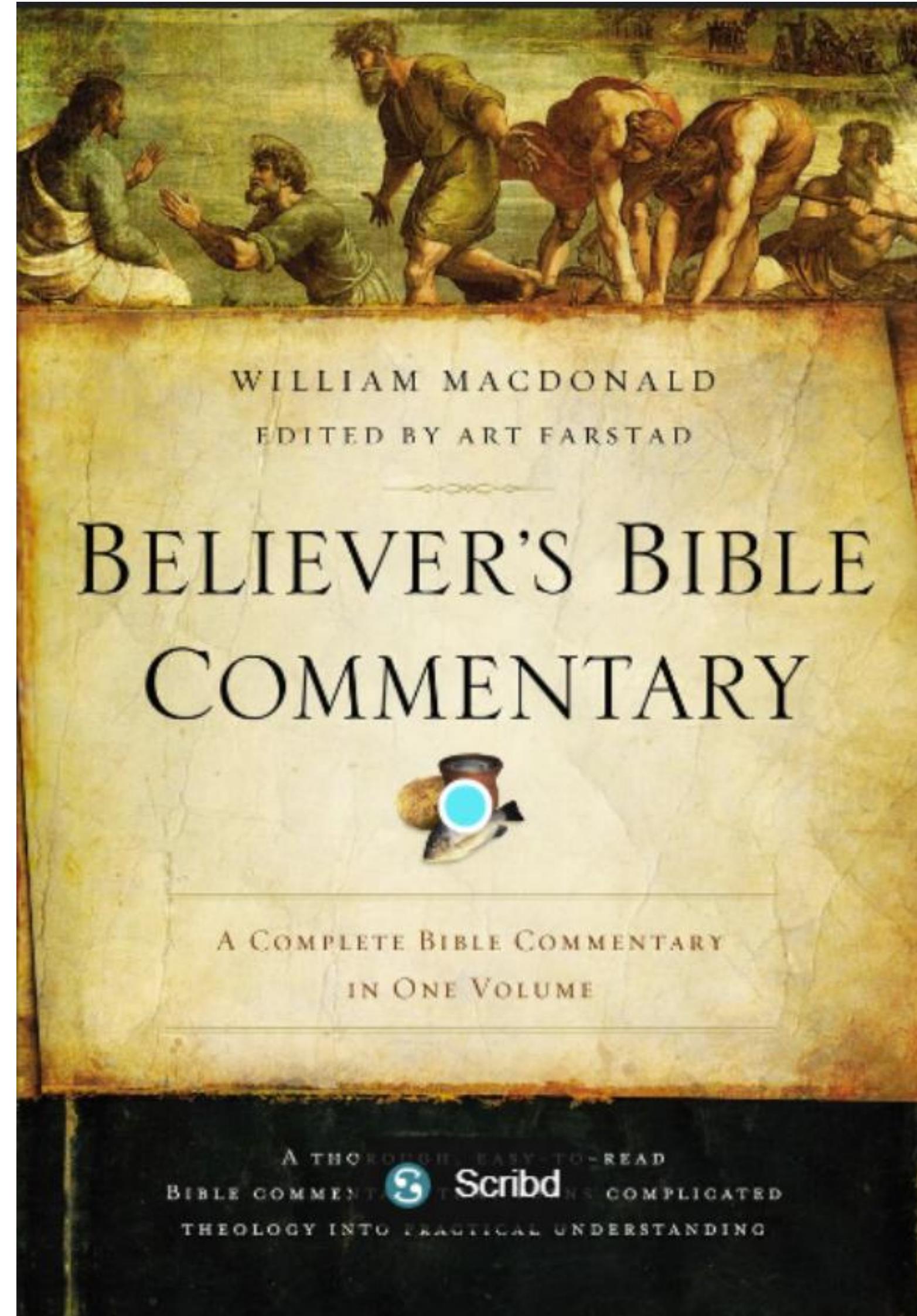
የመ-ቤትና መጽሐፍ

(*History of Commentaries*)

# □ የማብራሪያ መጽሐፍ

(Commentaries)

- እነዚህ መጽሐፍ ስለምናጠናው የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል  
በቁ የሆነ ማብራሪያን የሚሰጠን ፍቃው::
- እነዚህ ማብራሪያውን ስለ ታሪክዋ ደረጃ ስለ ሲነመለከታዊ  
እመለከተዋቸው፡ ስለ ሲነወሁፍዋ አረዳደ፡ ክፍል  
ስለተኞሙት የመጀመሪያ ቅንቃ አፈጻጸም፡ ከዚም በለፌ  
በዋናንት የከፍሉን ወር ሽቦ በማብራሪያ ቅዱስ ቅለን  
ይበልጥ እንደገኘ የሚያግዝን ፍቃው::
- ከተንት አይሁዳዋያን ዘመን ፍጥም ቅዱስ ቅለን  
ለመረዳት ስዋዋት የማብራሪያ መጽሐፍትን ይጠቀሙ ካበር  
ተብሎ ይታመናል::



# □ תַּלְמָדָךְ

(Talmud)

የመቻቻር ቅሁፏ - ፪ ክፍለ ዘመን

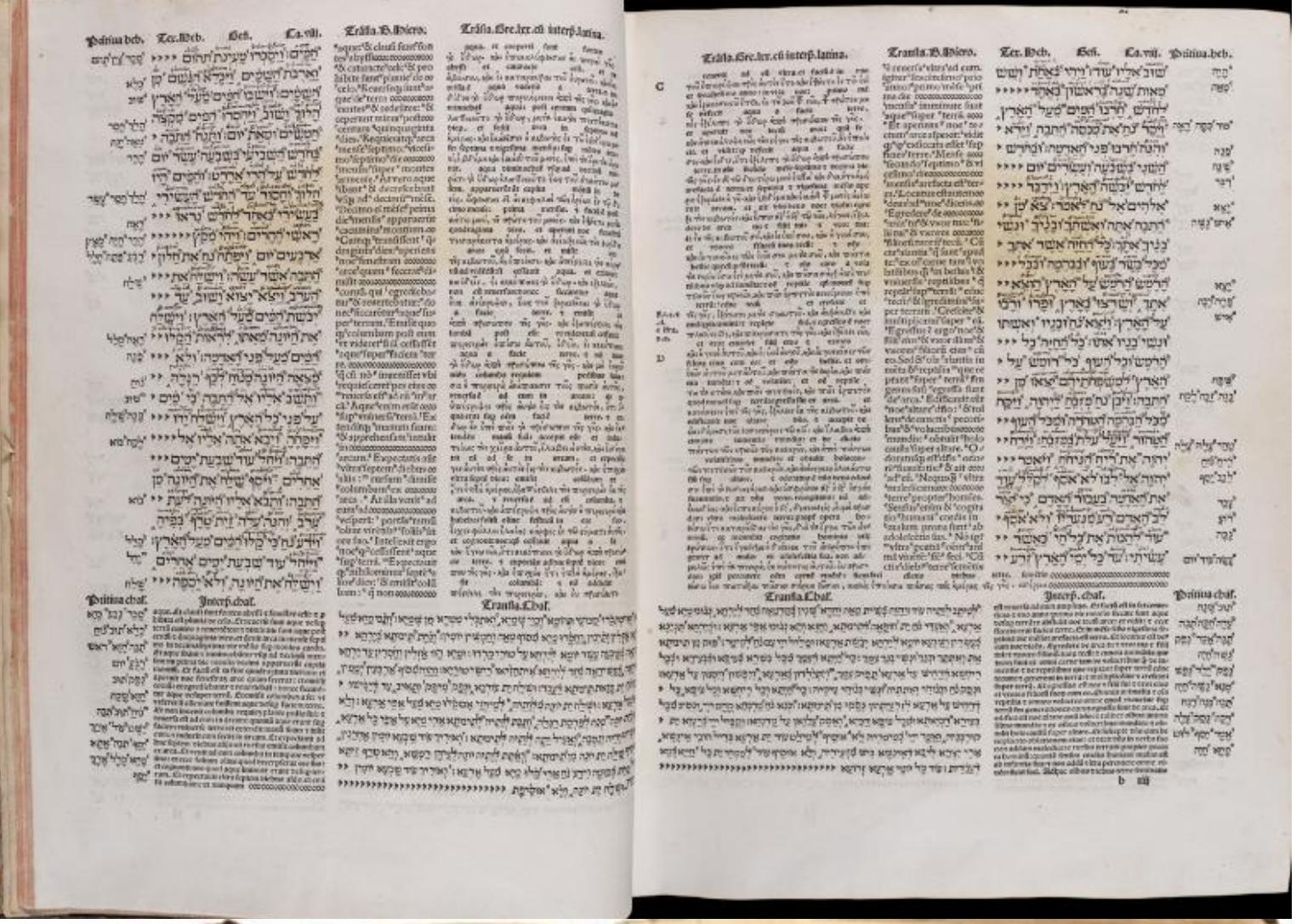
- ታልም-ድ የሚለውን ቅል ወደ አማርኛ በንመልሰው  
“መማር የሚል ትርጉም ይሰጣል::
- ታልም-ድ በአለም ላይ ተስተካክተዋል ተብሎ ከሚታመኑ  
የእረሱዳዋዎን የዕሁፍ ስራዎች ቅድሚው ነው::
- በወሰኖ ማሽናህ እና ገማራ ማባላ ሆነት ከፍለዎች  
የሉት መዕከፍ ሲሆን ማሽናህ የጥንጋው ወሰት ላይ  
የሚገኘው በቁል ሲተላለፈ የነበረው ሆኖ ነው:: ገማራ  
ደግሞ የነዘህ ሁነቶ ማብራሪያ ነው::
- ታልም-ድ በወሰኖ የብዴት የእረሱዳው መምህራንን  
ከርከሩት እና ወይደተኝን አጠቃላው ይሳል::
- እነዚህ ወይደት እና ከርከሩት አጥራይም ተብሎ  
በሚታወቁው ገዢ የተከሂደ ፍቃው::



# □ ተልሙድ እና ማሻሻል

(Talmud and Mishnah)

- በሁን መቻቻዎች (Torah books) ላይ እግዚአብሔር  
እይሁዳዋሪንን እንዲከተለው አይደለም::
- በሚሽኑ(በቻል እየተለለፈ የመጠው ሆኖ) ላይ ስለኩ  
በጠዋት እና በሚታ መዘለለ እንዲሚገባችው በቻኩ::
- ተልሙድ (ሚሽኑ + ገማራ) ላይ “በሚታ እና በጠዋት  
መዘለለ ፍን ማለት ነው?” “በጠዋት ሲሉ ስነት ስነት  
በሚታ ሲልስ?” የመሳሰሉ ህሳቦችን የተለያየ የኢትዮጵ  
አስተማረዋች ተወያዙትው ያስቀልችው ነበር::



□ +C79

# (Targum)

- ከዕለ እንደምንረዳው የተርጋጥም ስራ ነው::
  - ታርጋጥም በዋነኛነት የከይሬድ መምህራን መዕክፍ ቁጥልን ከዕብራይነት ወደ እረማይኝ የተረካመበት ስራ ነው::
  - ታርጋጥምን ከተርጋጥም የዘላለ ያደረገው ጥን ችግርመን ሲሰሩ የተለያየ የመዕክፍ ቁጥል ከፍለምትን እያጣቀስ ማብራሪያ በየመከለ መኖሩ ነው::
  - ፌሳሽ ክፍ 1:1 ከእብራይነት ቅጥታ ሲተረካም “እግዢአብቱር በመጀመሪያ ስማይ እና ፌድርን ፍጻል” የሚል ሲሆን ነውሏቱ በተሰኗው ታርጋጥም ላይ ጥን “ በመጀመሪያ “የሁዋህ” በተበብ ስማይ እና ፌድርን ፍጻል በማለት “በተበብ” ሙሉውን ቅል ከ ፌሳሽ 8:22 ይመምራል::

שכונת אומלכיה אורה ריב ותהיון  
לאינו קורא גוש שניות איקוחיבין  
עליהן חומש ניטען בעירה טפץ  
ואינו קורא ט מניין שהיא  
חויב באחריותן שע שביא לאך להר  
הבית שבריאשית בכורי או מותך  
הביבאית י' ז. י' ק לילד שהוא  
באחריותן עד שביאם להר הביך  
הרי שהביא למיין אחד וקדרו והו  
והביא מטין אחר הדירה איתך קחאל  
, אלו נביין זיקור און מן הצעיר  
וינו החג משוביעת הלויניס ומיירות  
שבהירב וטהיריך שבטעמיך ומיעין  
ישין ומינבר יידן ר יוסה המיל  
א איז מביאן ביכוריך מעמע יידן  
שואינה ארץ ומזהולב וחבט ר א  
זקורות שלשה אלילות מטר שעלהינו  
לביאו קורא ר מאור אן אפיקו טנא  
הנה איילן זקרךעו מביאו קורא ר  
יהודה אן אופבעל אלייסותה החברות  
לביאן זקורין פרוב הל א  
ווערניא וועכטערן חיבין עליהן  
מיינע וחומיש ואמטערן לדיין וזה  
נכסי כהן וועלין באחרו ומאה וטענין  
דחייניג דרכן והיעב שטוט הריא אל  
ברטוליה ובכטוליה ליה שאז אבן עיש  
ב שטטער וטטער ובכטער ניד  
שאיין ברטוליה שהליגער והכטער

אינו מיל מכביא וקורה וכשזהו  
מונפל בענו לבין עליינו או מיר  
אליה אבותינו ישרא כשהוא בכית  
הכנסת אז אלהי אבותיכם אלהו יתנו  
אנו מיטשל אוכ אלהי אבותינו  
ה ר אליעזר בוני יעקב אהושה  
בת גרים לא תינשא לכהונה עד  
שנהא אימוד לישידאל אחד נמי  
אחד עבדים לשוחדים אףלו  
ש עשרה רורות נר שטח איזין  
מיישרג האפיקו הופים והעב  
וחילזוזה האש והטהרתנו  
האנדרטנש מביאין ולא קוריין  
שאנט יכלין לוט אשיר נתלה גל  
ני ? הקומת שתיאילנור  
בתוך שלחידון מביא ואינו קורי  
ר יהודאהו מביא וקורה מביא אוויות  
הליין ניקצע האילן מביא אוויות  
קדרא ריהודה או מביא וקורה  
כחוגו נעד חעכה מביא אוויות  
קדרא יהודאה בתיה שוניא  
וקודא נ הפריש את כלו  
ונבר אנטה דודו מביא ואינו קורי  
השבי פאותו ולין איינו ס  
מביא לביין אחד מביא וקורה  
ר יהודאה א אנטה עאותו ולין מביא  
וקודא ז הופריש את כלו  
ונבר ניבוזו ניבזנו אבדו או

ויהו הכהן בטהר הארץ  
מצביס מכביך פרעה היבש  
על כסאו ער בטורם שם אשר  
בביתה הפקיד ובלבך רוחך  
ותזה בפליטת ליליאן וייקטיל  
בלטמרא בארכערם גראט מסטרא  
הפרעד עתיר למייבע לאטראס  
מלטורהוד ער בעסרא רשייכא  
רבכית אסורי ובל בוכרא  
רביעיר איזיקס פרעה לה לילוד  
חווא כל טבריו וכל ביטרין  
וועד געקדה גראלה בעכערס  
כאי זיינטאסשר אוושס קרי  
וקס פרעה בליליא הווא כל  
עבוזהו ובלמערא והוות צווחה  
רבטע אבעיג ארי ליטביבה  
תפער דלאהו בחיך קיתא זיקרא  
למשה ולאמחה לובה וואבל  
קומו צא אנטער עמי פסציאם  
נסבען וישראל ורכז עבוזה אט  
זהה פסרברט זקריא אל ממשה  
וילאזרן בליליא ואט קומז  
פוק מיט געבי ארי צווז אך  
אל מא ויהי במתכוא אחזאו  
אשר יתנו יהוה לבב נאשרא  
וישמרתם את עבונת האמת  
ויה אריה תישלו לא עט רוויון  
ויה לטעבנא רמלל התיטרונו  
תטפילנס נהדרין יודיה כייאקע  
אליכס גאנקס כהה השטח  
הוואר לבס יוהו ארי יימרו  
לטובגעלו מא פילחנא חדין  
לפס ואמרטם וטחטב חוחיא  
לייהו אשור פכח על בתי ביג  
ישראל בענעריס בנטו ארט  
מגערס ואתבטען האל וויך  
סעם ווישתחווו יונטערז דיבין  
חיסחוא קוידי רחס על ברגן  
בנין ישראל בענער סדר מהאי  
מער איזו תפננה שי זיב וכדרע  
עבעס וסנער זוילך ווועש וויביג  
ישראל באשר צווח יהוז אט  
משה וואה זוכט עשי וואאל  
ואנטזובני שבעמא רפקז  
ויהי בחתה זאה בזעטבז  
פיינט זאה בזעטבז  
ויהי בחתה זאה בזעטבז

# □ ተርጓም ለሞን እስከ ሌሎች

(Why Targums)

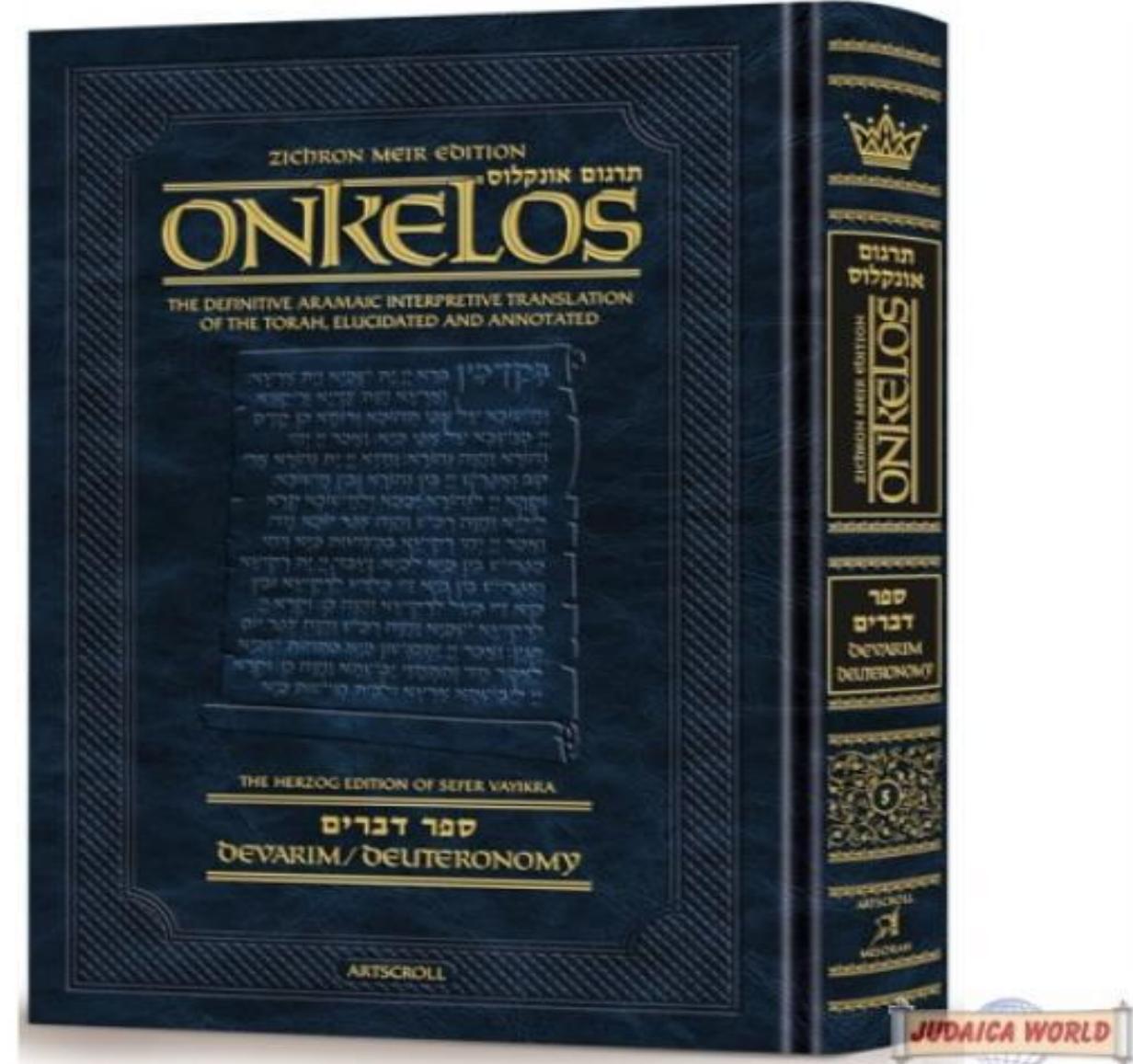
- ከባለቤት የምር ቤት ፕሮፅ የዕብራይ ትኩቷል  
ተኝጋዣች አያቀነስ አረማይ እንዲለምኑ አያተዳደገል  
ነበር፡፡
- ስላሴ በንዴው የዕብራይ ትኩቷል አያቀጣ የሚኖሩ ወደ  
አረማይ አስፈላጊ ነበር፡፡
- ከዚው ቤተመቅደስ መፍረስ ቤት የዕብራይ  
ቤተመቅደስን ተከተው መሰብሰቦ ሆኖ በሁኔታ  
ወቅት በየምትኑ የሚኖሩት እነዚህ የታርጓም ሲሆን  
ነበሩ፡፡



# □ ተዋወ የተርጉም ስራዎች

(Well known Targums)

- በበደላን ገዢ ተዕዳዋል ተብለው ካማታስቦት የተርጉም  
ስራዎች ፌጥም የተለያየ ተርጉምዎች እለ::
- ተርጉም አንከላዎስ
- ተርጉም ፌናታን
- ተርጉም ነጥኑት
- ተርጉም ፌኅሳሰብ

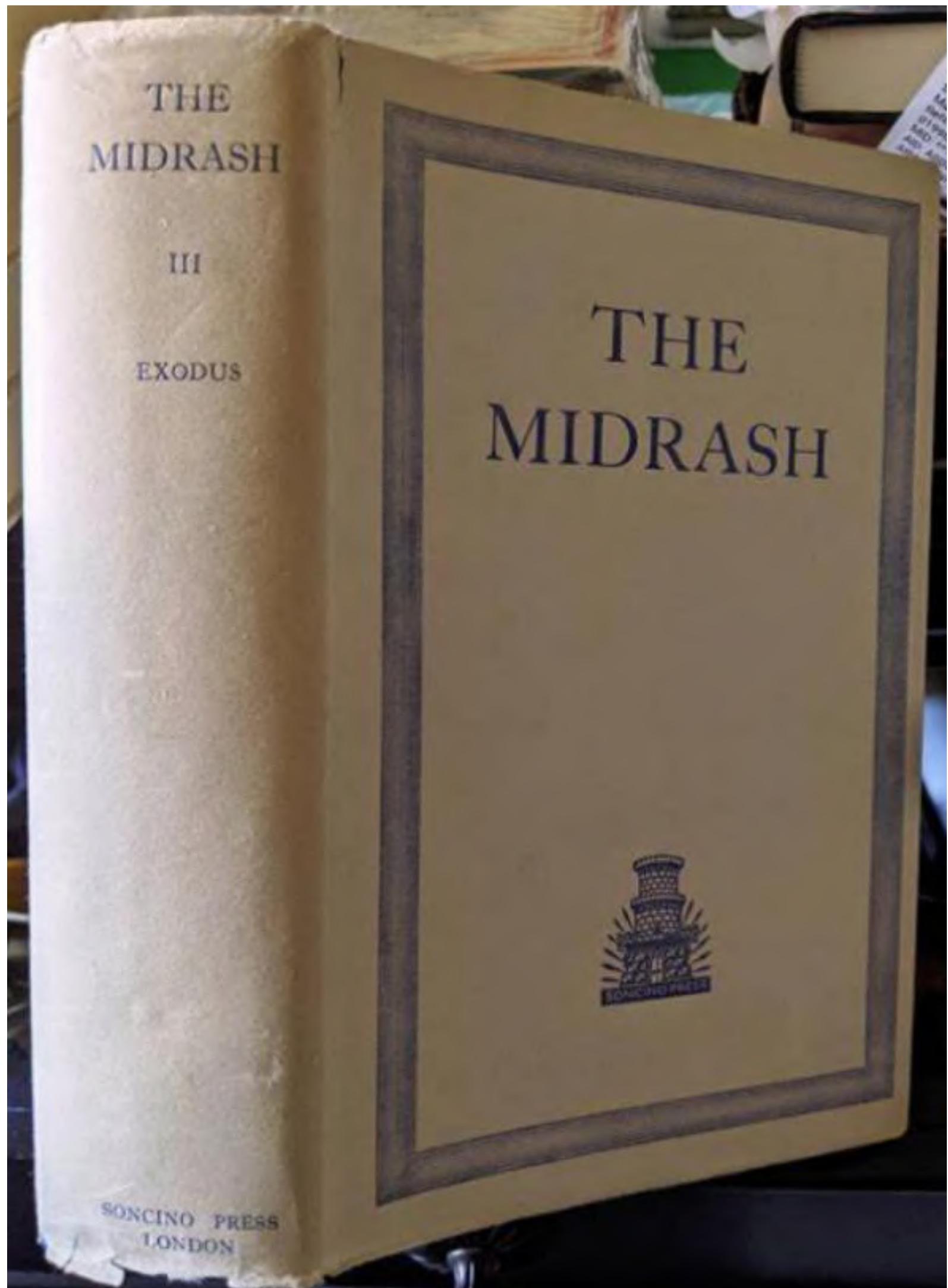


# □ ማድራሽ

(*Midrash*)

የተፋጻት ኮመን - 400- 1200ዓ.ም

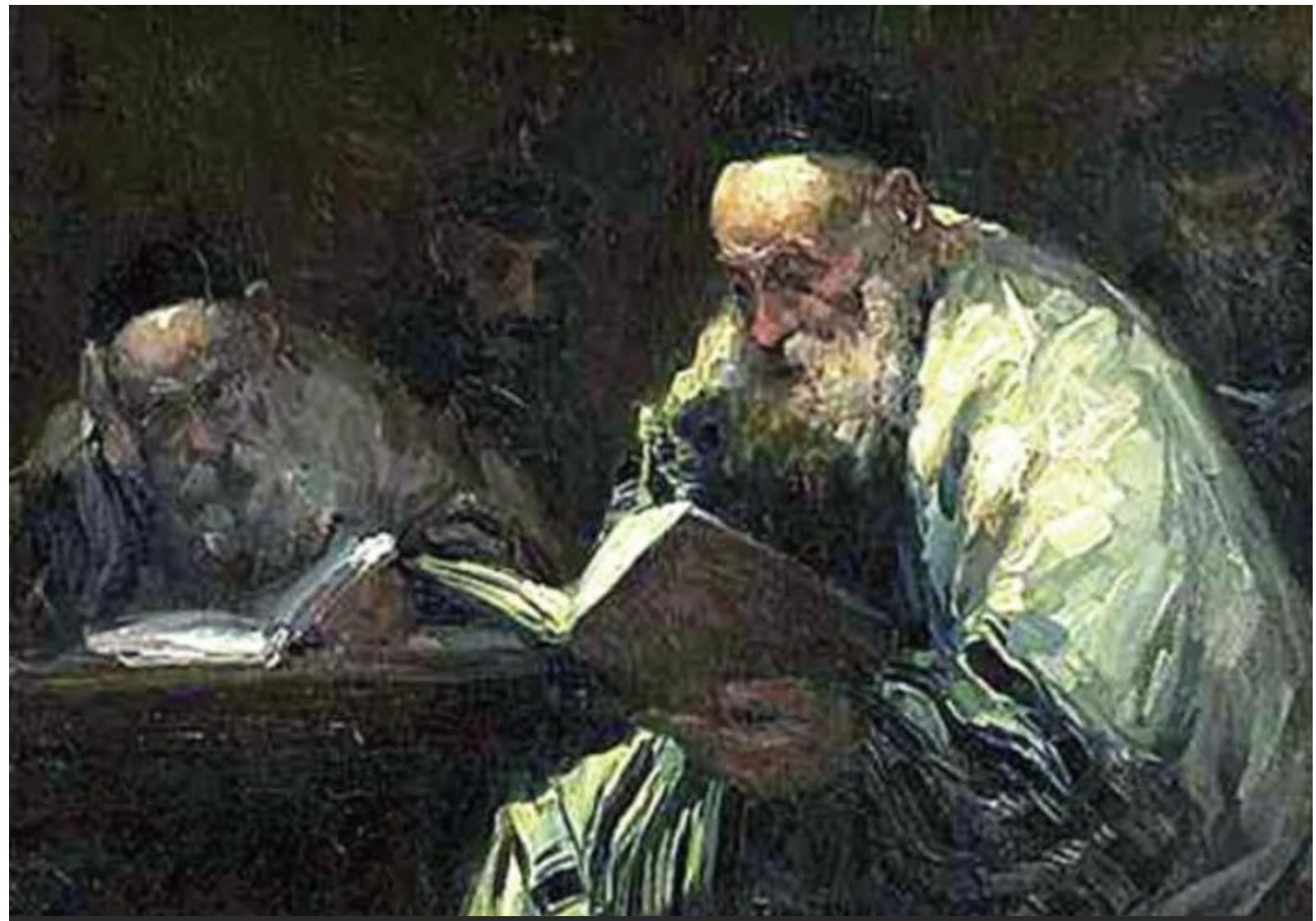
- የሸጭ ካማለው የዕብረዱት ቅል የመጣ ስሆን  
ማስቀት፡ ማብራሪት፡ ማሰረዲት የሚል ተርጉም አለው፡፡
- ስነ መለከታችም ሆነ ተማሪው የሆኑ ጥያቄዎችን እና  
ግርታዎችን ለመፍታት የተባሩ ዓቃዎች ማለት ይችላል፡፡
- ፍላጊ እና አጋዳሻ የተሰኞ የሚደረገኝ 2 ክፍሎች አሉ፡፡
- ፍላጊ ከአይማኖታዊ ለምምዶች እና ከሀገርት ጋር  
የተገኘኝ ጥያቄዎችን ለመመለስ ይጠቀሙታል፡፡
- አጋዳ በሌላ በተሳይ የመጽሐፍ ቁጥሪ ታሪክ  
የሚተረገጠበት የሰነ-ምግባር ወይም የሰነ መለከት  
ጥያቄዎች የሚደሰበበት፡ ከዘም በሌላ በቋላ ለይ  
የተመስረቱ ተጨማሪ ማብራሪያ ምሳሌዎች ነበሩት፡፡



# □ ማድረሻ ፍላክ

(Midrash Halacha)

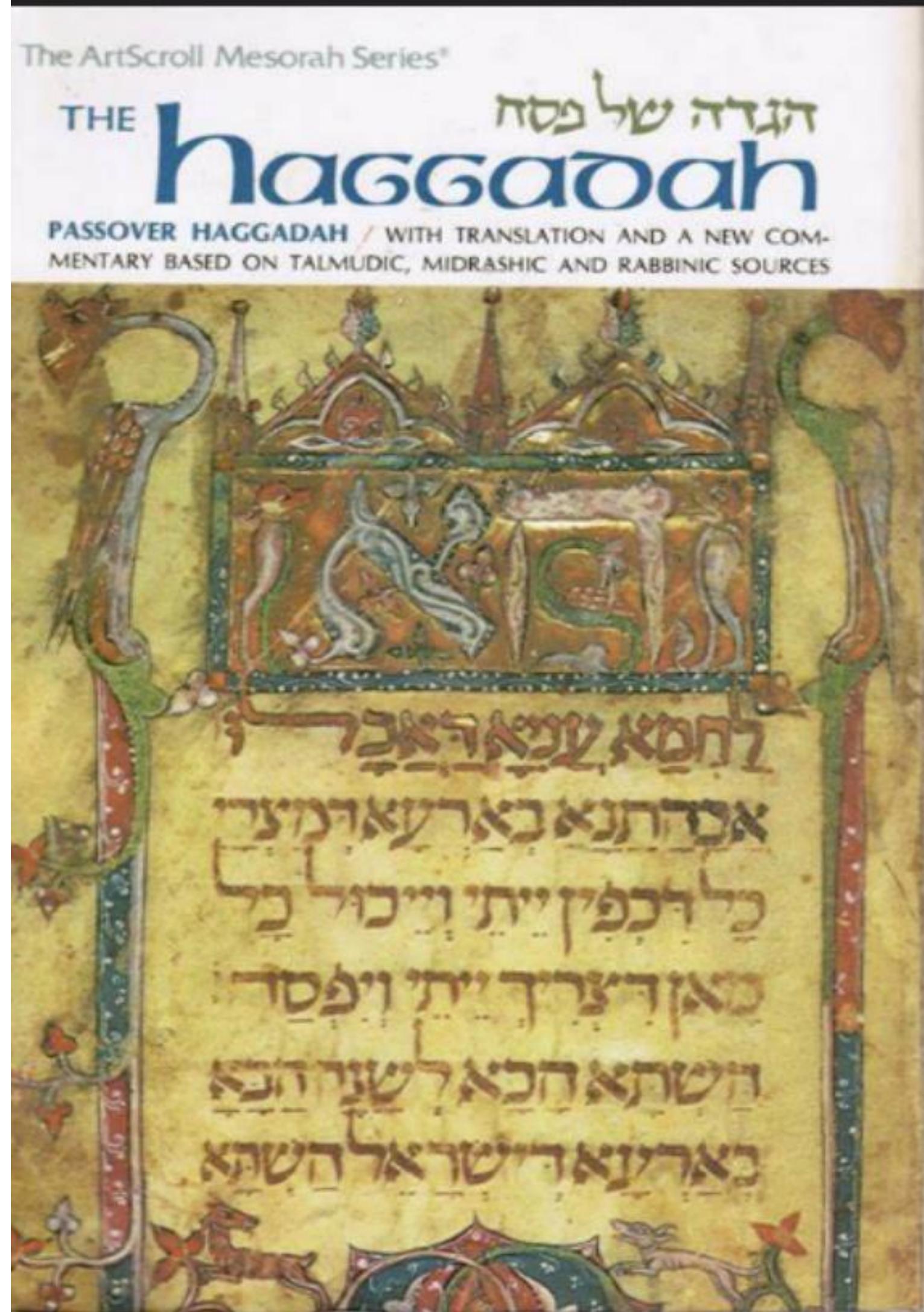
- “በሁን መቻልኩ ላይ የሰራሩ ሁሉት አምታት እና አንዲንደም ለመፈታት አስተዋሪ ትዕስ” በለው ስለመኑ የተዘጋጀ ማብራሪያዎች ትዕስ::
- ፍላክ ሁሉን ከማብራሪያው በለው በዘመኑ ካለው የአኅናር ክፍል ገዢ ለማዘመድ ይሞከራል::
- ፍላክ: ስንበትን አንድነትን እና ስንበት እና ስንበት መፈጸም ይሞላል:: በስንበት ፍላክ ትዕስ እና መጠጥ እና ፍላክ እና መጠጥ እና ፍላክ እና መፈጸም እና ስንበት::



# ማኑስ አጋጣብ

# (Agadic Migrash)

- በአጋዳሽ ማረጋገጫ ላይ ስነወጣዎች እና ፍርድ አስተያየቶች፡ ተረከዎች፡ በእንደበት የተለለፈ ለምምዎች ወዘተ... ተብሎርተው በታል፡፡
  - አጋዳህ የሚለው ተርጉም ተረከኝ መናገር ማለት ነው፡፡
  - ሂሳብ አጋዳህ ማረጋገጫን ሲያዘጋጅ ፍሰት፡ በመዕስኩ ቁጥር ላይ የነበሩ ተረከቶ በዚኖር ኮሙን እንደሆነ እንደማረተገበሩ ለማሳየትም ነበር፡፡
  - ከዚህ በለፈ ተረከኝ ለማሳየት ነባነት ነበረችው፡፡
  - ምሳሌ፡- እብርካም ከበተሰቦች መከከል ተለይቶ ከመውጣቱ በራት ጥሩታትን እንደሰባበረባቸው ማረጋገጫ ላይ ሲቀር ይገኛል፡፡



# ❑ ማደራሻ Vs ታልስና

## *(Midrash Vs Talmud)*

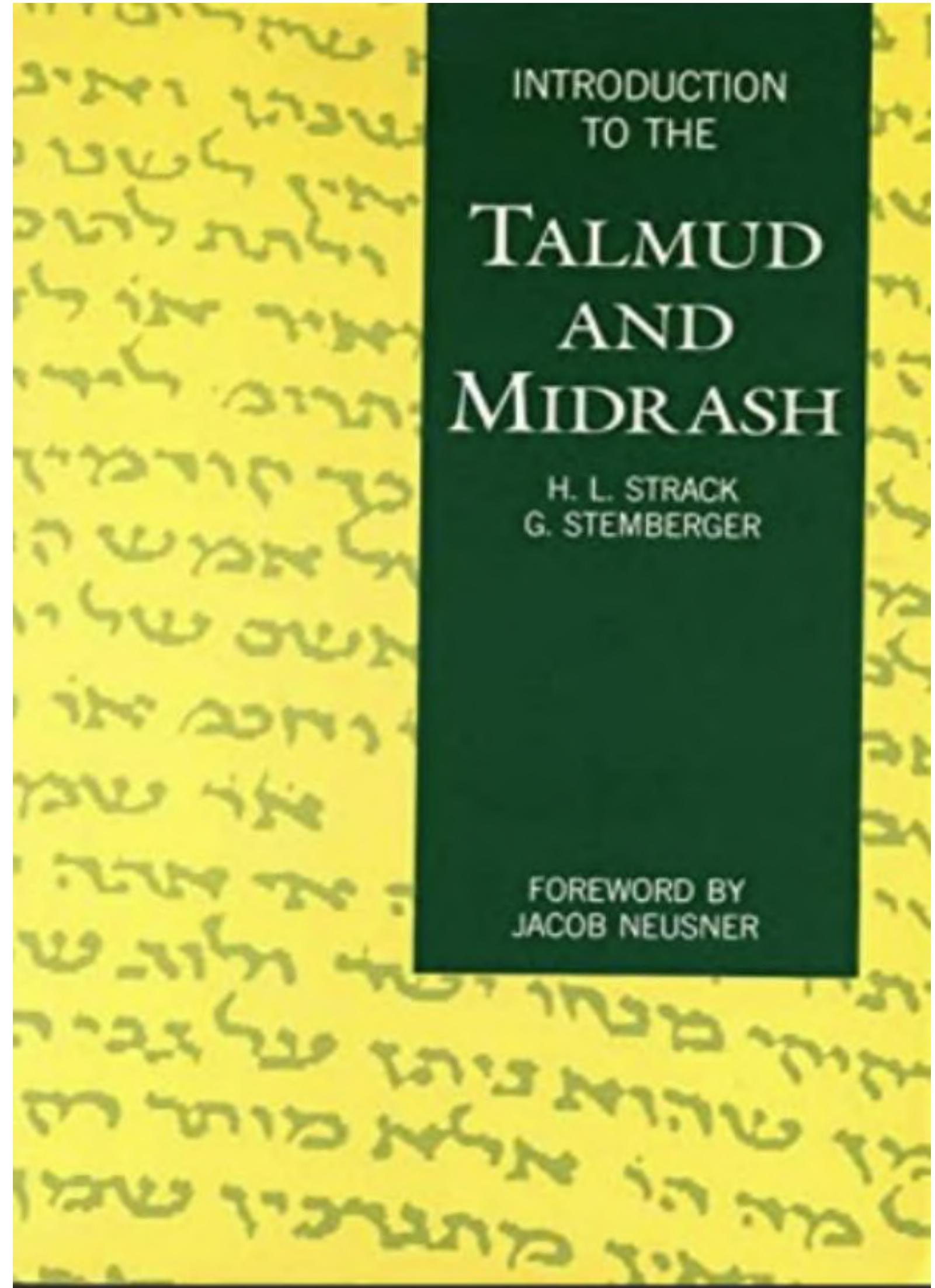
- ማረጋገጫ እና ታልሱች ሁሉታም በእይሁድ ስነዥሁፍ እና እምነት ወሰጥ በታ ማሳተችው ስራዎች ዓቃዎች፡፡
  - ልብነታችውን ከዳ 6:4 ላይ የሚጠቀሙትን ማብረሪቱ በማኅወር ማየት ይቻላል፡፡
  - በማድረግ ላይ እንዲህ ተብረርቷል፡ ከፍለ ለምንድን ነው “እ እስራኤል ሆኖ ስማ” የሚለው? የሚከታተለው መሰረት ወደ ስማያ ስማያት በሂደ ገዢ መለዕከት ለቅኩስ እምላክ እንተ ምስተን ነህ ከዘላፍለም እስከ ከለፍለም ከበር የህንወ የመንግስት ስም ይባረካ” ሲሉ ስምቷል፡፡ ስለዚህ እስራኤሌዋይንን እግዢኤብቴር እምላክህ እንደ ነው የሚለውን አጥብቆ ይነግሩችዋል፡፡



# □ ማድሻ Vs ታልሙድ

(*Midrash Vs Talmud*)

- ችልመድ ላይ የተለያየ ሲባሪቶች ወደዚት እንደመሆኑ መጠን የረበዱ ይህና እና ሲባሩ ካይሆ ምስቦች እንዲህ ተቀምጣዋል::
- ሲባሩ ይህና: “ኩማን”(እስራኬል ሆኖ ስማን) እንደ ስው ሌናገር ወደ ልቦ እውጭዎች በታላቁ ተመስጠ ለሆን ይገባዋል::
- ሲባሩ ካይሆ: ሰማን የሚለው ስው የመጀመሪያው እንኑ (እስራኬል ሆኖ ስማ)ለይ ምስቦን በቅድመሸያ በተመስጠ ማናር ካልቻለ ምስቦን ስቶታል::
- ስለዚህ ችልመድ ላይ አማራቻ ማብራሪያዎች እና ወደዚቶች ሲቀመጥ ማድሻ ማንኛው የሚብራሪው እና የሚሰሩት ስራን ይሰራል::

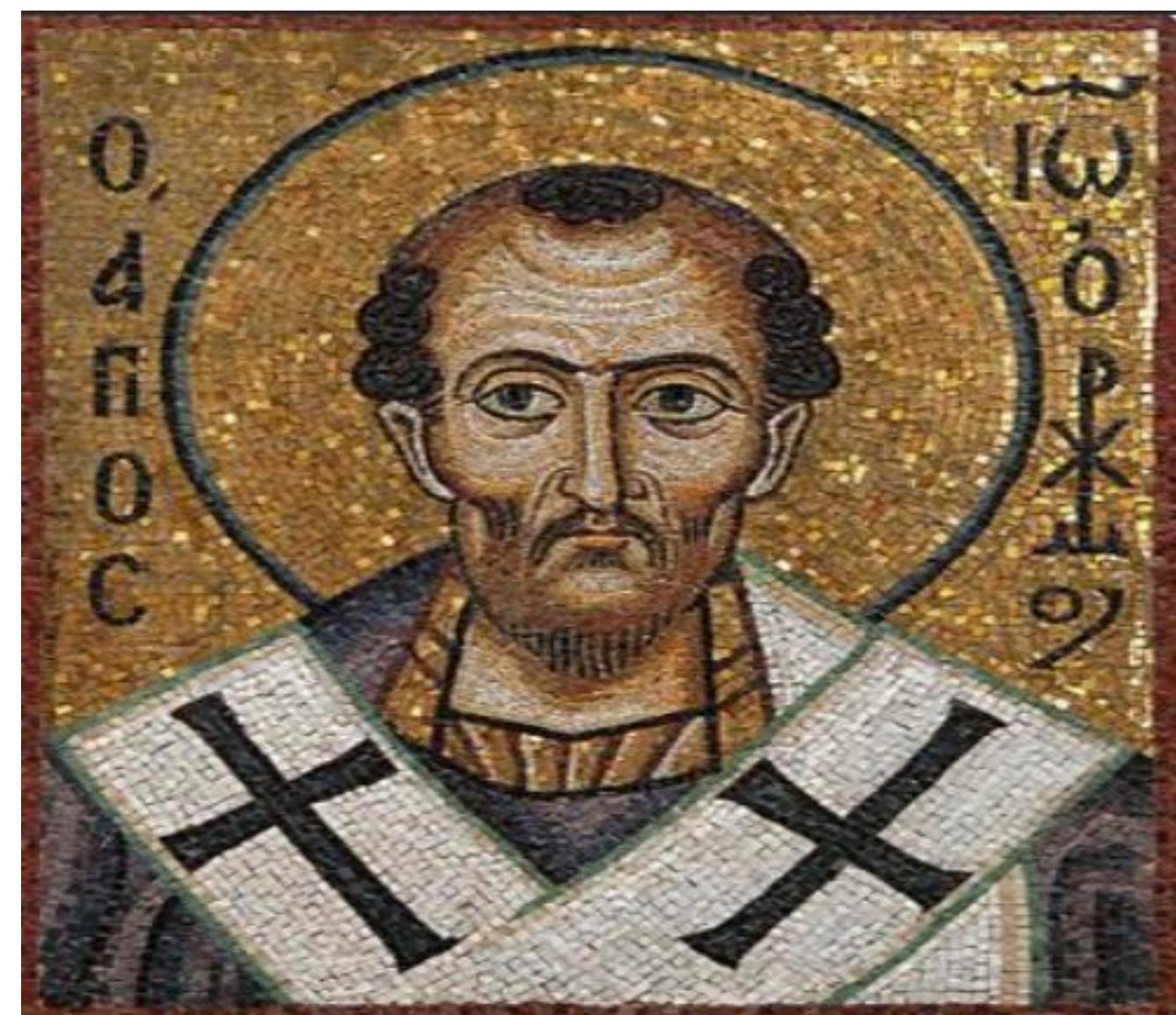


# □ የአንድ አፈዎርቃ

(John Crysostom)

የተወደደ ኮስን - 347- 407ዓ.ም

- የአንድ አፈዎርቃ በጥንቃ ቤት ካነበሩ ተዕዳዊ ፈጻ  
አስተማረዋች እና መረዋች እንዲ ነበር::
- ስያስተምር እኩል ወብ ተናገሬ እና እንደበት ስቶ  
ሰላም የአንድ አፈዎርቃ የሚል ቅዱስ ስያሜ ተሰጥቶት  
ነበር::
- የአንድ የተለያየ ከመንተራዋችን፣ ስብከቶችን፣  
ደብዳቤዋችን እና ደርሰኑትን ተሳል::
- የተለያየ ደርሰኑት እና ስብከቶች አስከሁን ደረሰ  
እንደማግበራዊ መዕክታት ሆነው ተቀምጧዋል::
- እነዚህ ተሁይታ በመዕክታ ቅዱስ አፈጻጸም፣ የከርስቲና  
ሰነመለከት እና የጥራል አስተምሸር ሌይ የተከተ ነበር::



# □ ፊል ካልቻን

(John Calvin)

የተወደደ ዘመን - 1509- 1564ዓ.ም

- በጥርክስታንት ታሪክ ወሰጥ ከነበሩ ታላለቅ ተሟልስ እምበራዊት እና የሰነድለከት አስተማሪዎች እንዲ ነበር::
- በስተረስቦርጭ መጋቢ በነበረበት ወቅት ዕቅበት እምነታዊ ስራዎችን እና “ከማንታረዎችን” ለማዘኝት ቅልል::
- ጥርክስታንቶች የካፍለ ማ/ከን ለምን እንደሚችውሙ ይንቀበ በሆነ ሁኔታ የከርስቲና ዕምነት መስረቶች በተሰኞው መዕስኬ አስፈጽል::
- ከማንታረው ከላይን ሰራተኞች ይለቅ ስብቱኝንት ባረከን ተመርከሮ የተዘጋጀ ነበር::
- በ 20 የበረሱ ከፊን እንዳሁም 13 የአዲስ ከፊን መዕስኬት ለይ የተዘጋጀ ነበሩ::

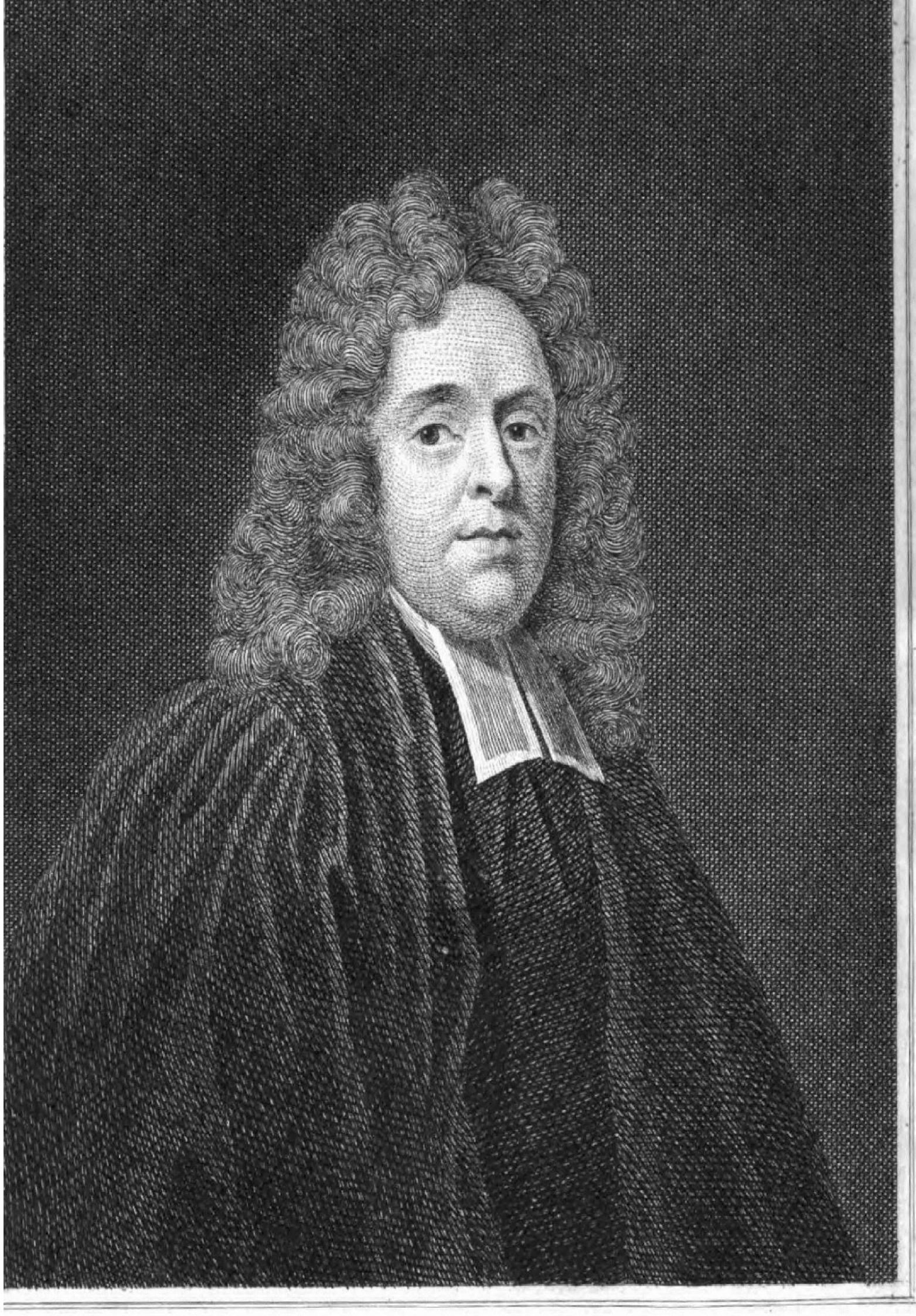


# □ ማተወ ፍነ

(Matthew Henry)

የጥረሰት ኮሚሽን - 1662-1714ዓ.ም

- የተወለደው ወልስ አካባቢ በሆኑም እብዛኛውን ህይወችን  
ያሳይፈው በቋብር እንግላዝ ነበር፡፡
- ከ3 እመቱ ፕሮ፲ መዕከፍ ቁጥሪን የነበረ የነበረ ስምን  
በበተከርስትያን በየድጋግሞ በ10 እመቱ ጊታን እንዲገኘ  
ይኖገል፡፡
- ከ23 እመቱ ፕሮ፲ መልሃዬውን ስጥቶ እገልግሎት  
አለሁ፡፡

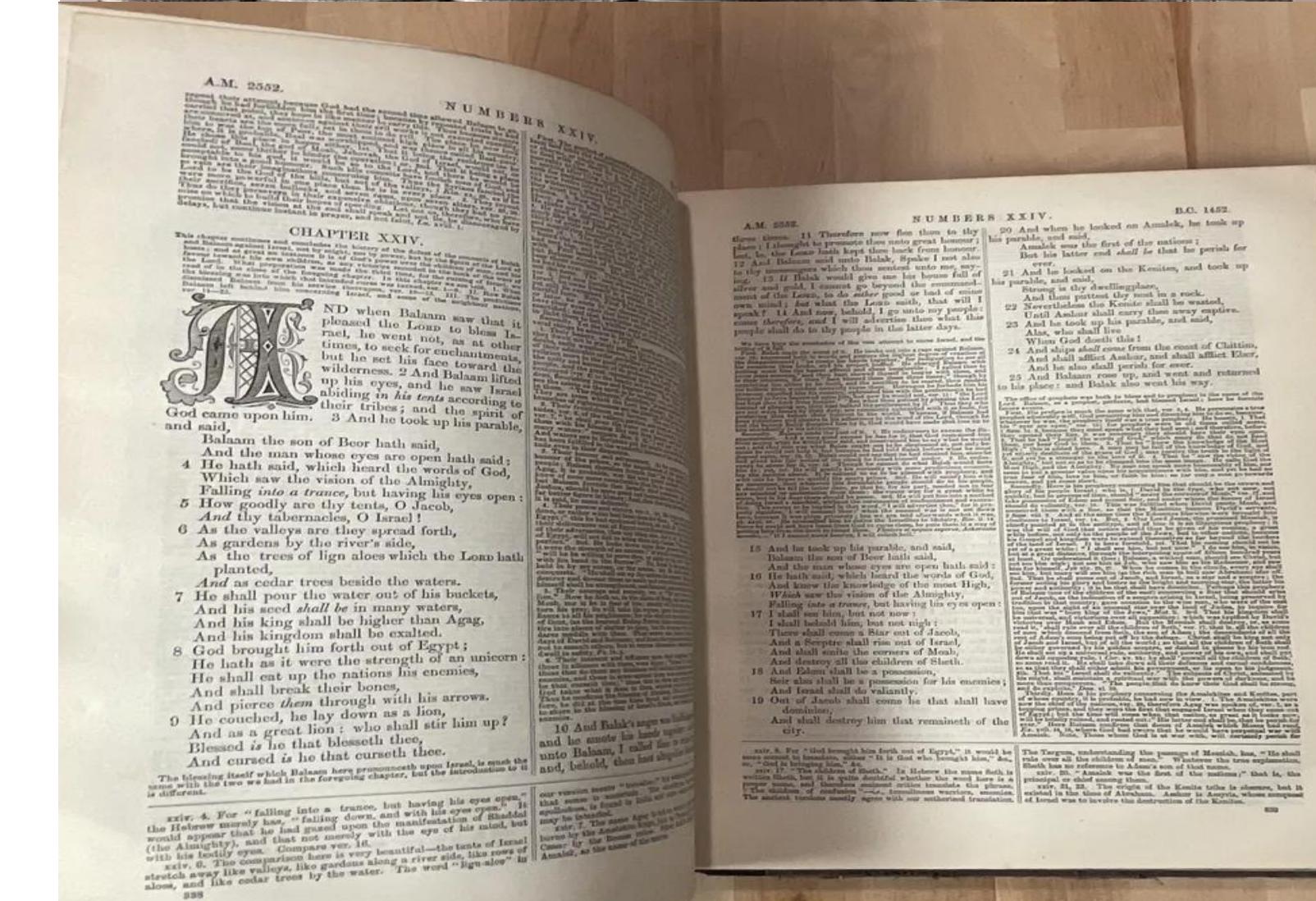
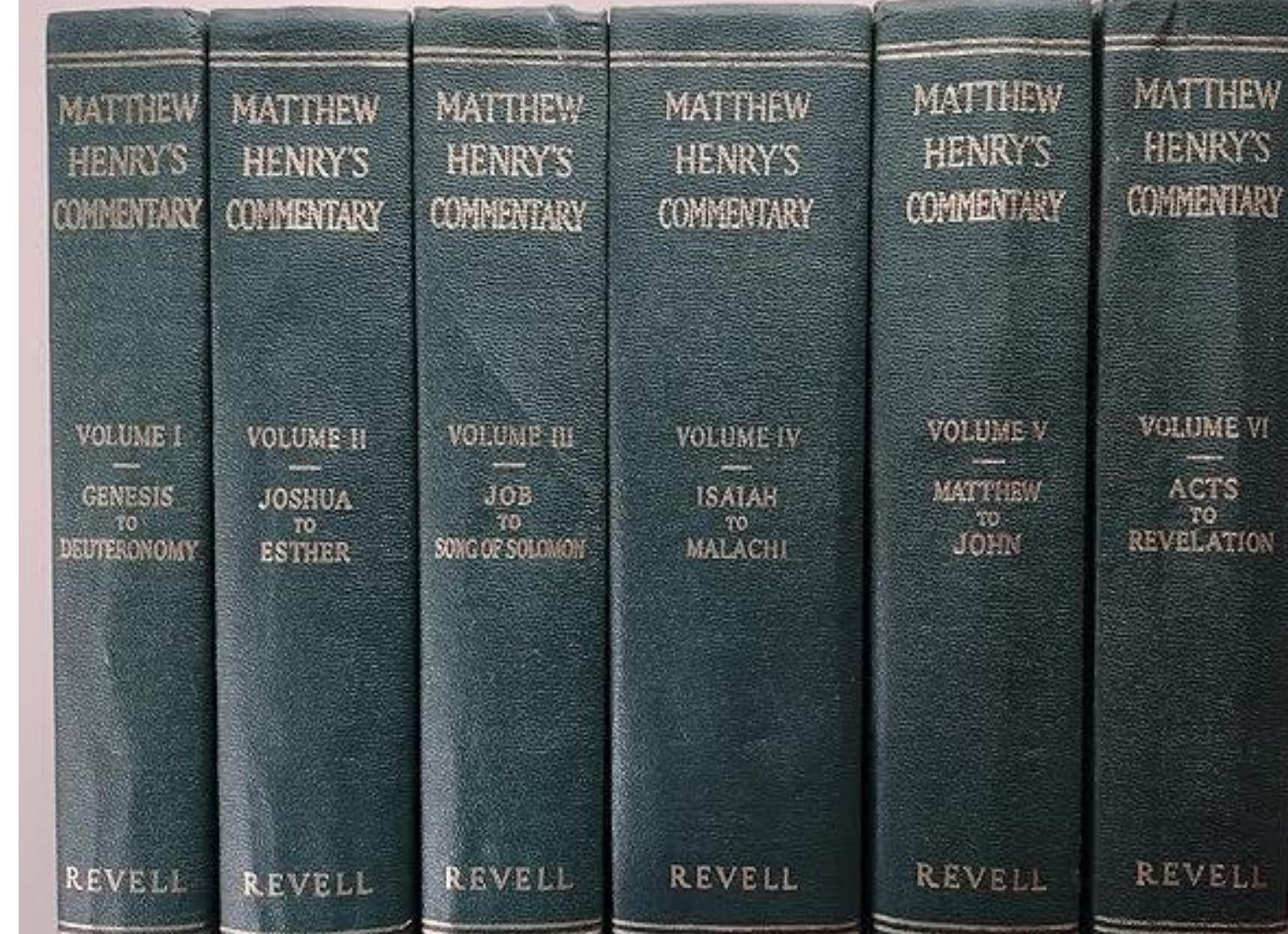


# □ የማቴው ማብራሪያ

(Matthew Henry's Commentary)

የተኩረት ኮስን - 1704-1714 ዓ.ም

- ይህ ማብራሪያው በኋላ የተለያዩ ሆታዎች የተለቀቀ ሲሆን  
በዋቱ ገዢ እስከ ፊዜርያት ሲሆን ይረዳ ነበር የመረሰዎች::
- የቀኑት መጽሑፍት ላይ ያለውን ማብራሪያ ከመጽሑፍዎች  
እና ከማጥና ደህንና በመሳሰሉ ዘመኑና ለተማላ  
ሀትመት አበቃቁዎች::



# □ አዳም ካላር

(Adam Clarke)

የጥረሰት ዘመን - 1760- 1832 ዓ.ም

- ከዚ አመቱ አንስቶ የድኅት ነገን ይሳይ እንደነበረ ይኖር  
ነበር::
- ወደ አገልግሎት የገባው በቻን ወዘላ በከል ነበር::
- ግእዝኑ መያዣ ዓ ቅንቃቅንዋችን ሲሰን አስተያዣ የመናገር  
ቻለታዊ ነበረው::



# የኢትዮ ማስታ

# *(Adam Clarke's Commentary)*

፭+፳፻፲፭ ዘመን - 1785 - 1825ዓ.ም

- ከዚህ የሆኑ እና ስብራሪስት, በአረበና, ጥርጉምና, ለተን,  
እንግሉ ስከሳኔ, ፈረንሳይና, ደንብ, የመሰሳለ ታርጉምች;  
በመከተል ጥናቸውን አድርገት ነበር::
  - “ለ25 አመታት ለህተመት ዘጋጅ ዘንድ በጀቶን ያከናወነ,  
ህተመቱን ለማሳሰፍ ያዋጋው ተጨማሪ 15 አመታት  
ፈጸጋል” በማለት 45 አመታት እንደፈጸበት ይኖገራል::
  - በ6 ቀዱ የወጣ ሲሆን እያንዳንዱ ወደ 1000 ገጽ ይሆ኏  
ነበሩ::
  - ይህ 45 ዓመታት የፈጸም ማብራሪያ መዕክፈ እና ወጪ  
ጠቃሚ እና ቅለን ሲኖጠና የሚረዳን ማብራሪያ ነው::

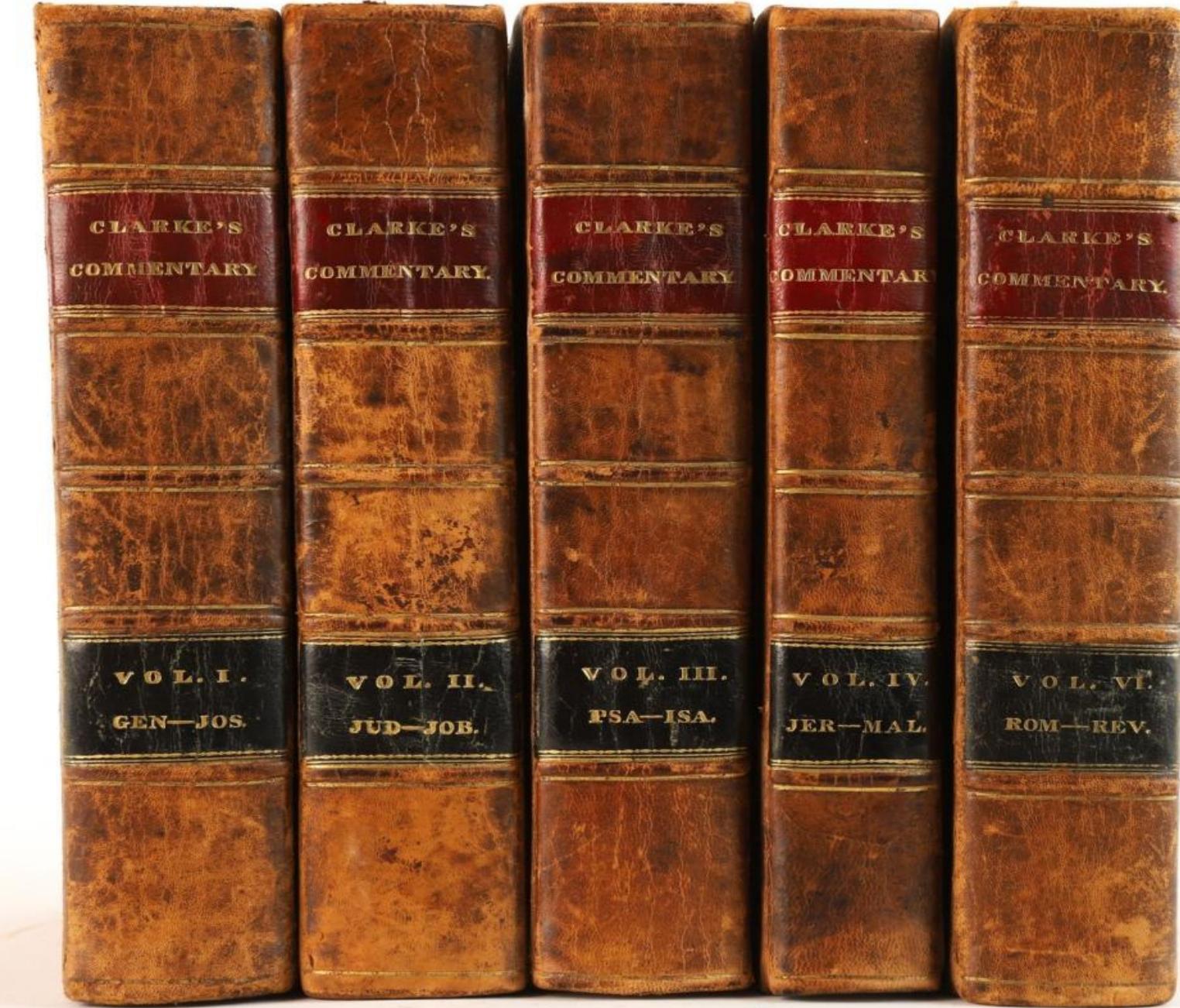


TABLE I -- THE REVOLUTIONS, DISTANCES, ETC., ETC., OF ALL THE PRIMARY PLANETS

Names.	Periodical Revolution.	Siderial Revolution	Mean distance from the Sun in English miles.	Least distance from the Earth in English miles.	Greatest distance from the Earth in English miles.	Diameter in English miles
Sun	Yrs. d. h. m. s.	Yrs. d. h. m. s.	- - -	93,908,984	97,118,538	886,473
Mercury	0 87 23 14 33	0 87 23 15 40	36,973,282	58,540,512	132,487,077	3,191
Venus	0 224 16 41 27	0 224 16 49 11	69,088,240	26,425,554	164,602,034	7,630
Earth	1 0 5 48 48	1 0 6 9 12	95,513,794	- - -	- - -	7,954
Moon	0 27 7 43 5	0 27 7 43 12	95,513,794	222,920	254,084	2,172
Mars	1 321 22 18 27	1 321 23 30 36	145,533,667	50,019,873	241,047,462	4,135
Jupiter	11 315 14 39 2	11 317 14 27 11	496,765,289	401,251,495	592,279,083	86,396
Saturn	29 161 19 16 15	29 174 1 51 11	911,141,442	815,627,647	1,006,655,236	79,405
Sat. Ring	29 161 19 16 15	29 174 1 51 11	911,141,442	815,525,205	1,006,757,678	185,28
Herschel	83 52 4 0 0	83 150 18 0 0	1,822,575,228	1,727,0G1,434	1,918,089,022	34,457

Names. Proportionate bulk, the Earth being 1. Time of rotation upon their axis. Inclination of the axis to the equator. Attractive power or density, the Earth being 1. Hourly motion in their orbit, in English miles.

Sun	1,384,462	25d. 14h. 8m. 0s	...	351,886	...
Mercury	1/15th	unknown	unknown	4/25ths	111,256
Venus	8/9ths	0 23 21 0	uncertain	95/100ths	81,398
Earth	1	0 23 56 4	23° 28' 0"	1	75,222
Moon	1/49th	27 7 43 5	1 43 0	15/1000ths	2,335
Mars	1/7th	1 0 39 22	28 42 0	1/5th	56,212
Jupiter	1281 greater	0 9 55 33	3 22 0	330 2/5	30,358
Saturn	995 greater	0 10 16 1	30 0 0	103 7/10	22,351
Sat. Ring	-	0 10 32 15	30 0 0	-	22,351
Herschel	80 1/2 greater	unknown	unknown	17 3/4	15,846

The following Celestial Bodies, commonly called Planets, revolving between Jupiter and Mars, have been recently discovered; all that is known of their Magnitude, Surface, Diameter, and Distance, I here subjoin:

# □ ደን ማካርተር

(John MacArthur)

የተወደደ ኮስን - 1939- አሁን

- የዚመናቸኝን የአዲንደለከል ክርስትና ታዋቂ ከሚባሉ  
ሰባከ እና መጋቢቶች አንዳን ነው::
- በአገልግሎት ኮስን ኮ150 በላይ መዕክፈት የፌዴራል ሲሆን  
የሰነድ መለከት አስተማሪያው ነው::
- የሚጠረፈው መዕክፈ በብሉይ ካዳን ሁሉም መዕክፈት  
ለይ የተዘረዘሩ ሲሆን በውሰዶ በብሉይ እና ተክናል  
ኮስን መከከል ያለውን የታረክ ክፍተት ያተታል::
- 2582 ጉዢ ያለት በመጠኑ ተለቁ ያለ ማጠል የሚጠረፈው  
መዕክፈ ነው::

